

STANOVSKA MONARHIJA: ŠPANIJA

- Arabci so po zmagi nad Z Goti zavzeli Pirenejski polotok
- Kristjani obdržali le na severu
- **rekonkvista** = ponovna osvojitvev – krščanske državnice vodile boj za osvojitvev ozemelj pod oblastjo arabskih kalifov iz Kordobe
- z uspehi so se krepile, toda iz njih so z odcepitvami nastajale nove državnice
- poleg islamskih držav so se na polotoku uveljavila kraljestva: Kastilja, Aragon, Leon in Portugalska
- najmočnejša je bila **Kastilja** (vladarni so si v nekoč arabskem Toledu uredili prestolnico in odprli prevajalsko šolo – prek nje je Evropa spoznala vzhodnjaško znanost in dela starogrških učenjakov)

KORTES

= srednjeveški stanovski parlament

- krščanska kraljestva na Pirenejskem polotoku so bila stanovske monarhnije
- plemiči in cerkveni rodovi so si v bojih proti Arabcem pridobili obsežne posesti in politično moč
- ker so ozemlja hoteli poseliti s kristjani, so prebivalstvu novih naselbin priznavali precejšnje pravice
- prebivalci + duhovščina + plemstvo so skupaj vstopali v **kortes**
- zakoni veljali samo, če sta jih potrdila tako kralj kot kortes
- aragonska vazalska prisega: »Mi, ki smo enako dobri, kot si ti, prisegamo tebi, ki nisi nič vreden od nas, da te sprejemamo za kralja in gospodarja, pod pogojem, da boš spoštoval naše svoboščine in zakone, v nasprotnem pa ne.« - ponazarja razmerje med močjo vladarja in stanovi

VZPON KASTILJE IN ARAGONA

- Aragonsko kraljestvo je vključevalo Katalonijo z Barcelono (večino pomorske trgovine v Sredozemskem morju delila z republikama Genovo in Benetkami)
- Aragonski vladarni so do konca 13. stol. vladali tudi na Siciliji
- **poroka Izabele Kastiljske in Ferdinanda Aragonskega** – začetek vzpona Kastilje in Aragona (15. stol.)
 - vsak vladal v svojem kraljestvu, kljub poroki
 - skupaj začela vojno proti Granadi (takrat edini arabski državi na Pirenejskem polotoku) in jo zavzela
 - dežela je s prisilnim pokristjanjevanjem izgubila veliko prebivalstva z veliko znanja in kapitala
 - po Kolumbovih potovanjih čez Atlantik, pozornost preusmerila proti bogastvom novega sveta
- 16. stol. – kraljestvi Kastilja in Aragon združili v **špansko kraljestvo**, ko je tam zavladata dinastija Habsburžanov
- Karel V. in sin Filip II. sta Španijo pripeljala do vrhunca moči – ustvarila razmere za utrditev absolutizma
 - Filip II. – kralj Španije, Portugalske, Neaplja in Sicilije, vojvoda v Milanu, gospodar Nizozemske in veliko držav med Perujem in Indijo
 - armada = njegova vojna mornarica – bila največja na svetu in veljala za nepremagljivo

CESAR IN PAPEŽ

- **Konstantinova darovnica ??**
 - ponaredek, ki je v papeški pisarni nastal v času vzpostavitve zavezništva med papeži in prvimi Karolingi na frankovskem prestolu
 - v njej najdemo odgovor, zakaj je Pipin Mali ozemlja v Italiji prepustil papežu in ne bizantinskemu cesarju, čeprav so bila del (vzhodno)rimskega cesarstva
 - kot ponaredek jo je razkril Lorenzo Valla

SPOR O INVESTITURI

- med cesarji in papeži je prihajalo do velikih nesoglasij o tem, kdo sme umeščati škofo - cesar ali papež
 - cesarji prizadevali za potrjevanje papežev in umestitve škofov na njihove stolice
 - papeštvo prizadevalo za neodvisnost cerkve od posvetne oblasti tako v verskih kot v posvetnih zadevah
- nesoglasja prerasla v **spor o investituri** (=umestitev)
- zmagovalec spora: papeštvo
 - papež Gregor VII. je z izobčenjem cesarja Henrika IV. dosegel, da se je ta spokoril in dosegal papeževo prvenstvo
 - dogajanje potekalo pod gradom Canossa
 - cesar se je pod gradom, kamor se je papež Gregor zatekel pred cesarsko vojsko, prikazal v preprostih spokorniških oblačilih
 - šele tretji dan je dočkal sprejem in preklic izobčenja
- **Wormski konkordat** - z njim razrešen spor o investituri l. 1122
 - kompromisno določili, da je posvetni vladar tisti, ki visoko duhovščino umešča na cerkvena posestva, medtem ko je njena posvetitev izključno stvar cerkve

MOČ IN NEMOČ PAPEŽEV

- s cerkvenimi reformami, z razvojem cerkvenega prava, z nastankom beraških verskih redov in s križarsko miselnostjo sta se pri ljudeh krepila položaj in ugled papeštva, politična moč cesarjev pa upadala
- v katoliški cerkvi izoblikoval pogled na onostranstvo - papežu prisojal izredno, od boga dano moč
- poleg nebes in pekla se je uveljavil še vmesni prostor, vice (kjer duše pokojnih v mukah čakajo na odrešitev)
- bivanje duš v vicah je bilo mogoče skrajšati - papež jim je lahko v imenu boga odpuščal grehe
- za odpustitev grehov je bilo treba prositi s pobožnimi dejanji, čedalje bolj pa z denarjem za cerkev - **trgovina z odpustki**
- papež Bonifacij VIII.
 - l. 1300 objavi »sveto leto« - tistim, ki bi takrat romali v Rim, proti plačilu (za cerkve, romarske značke itd.) zagotovil popolno odpuščanje grehov
 - s tem hotel utrditi svoj gmotni in politični položaj v sporu s francoskim kraljem Filipom IV. Lepim o prvenstvu nad cerkvenimi zadevami v fra. kraljestvu
- Filip IV. Lepi
 - velik politično-vojaški vpliv na severnoitalijanska mesta in prek njihovih bank na papeško blagajno
 - Bonifacijevi nasledniki so prišli pod francoski vpliv - po letu 1309 so papeži svojo rezidenco iz Rima prenesli v francosko mesto Avignon (tam vse do leta 1378)

ITALIJANSKE MESTNE DRŽAVE

BENETKE – MESTNA DRŽAVA

- skupnost, ki se je naselila v beneških lagunah je imela vlogo trgovskega posrednika med bizantinskim svetom in severnoitalijanskimi ter alpskimi deželami
- s trgovsko dejavnostjo in monopolno pridelavo soli so krepili ekonomski in politični položaj
- lagune so bile pod vzhodnorimsko oz. bizantinsko oblastjo
- skupnost so vodili tribuni, predstavniki teritorialno-vojaške aristokracije
- nad tribuni je bil bizantinski vojvoda – dux, **dož** (beneško: doge)
- okrog doževega sedeža in cerkve sv. Marka so začele rasti **Benetke** (v 11. stol. za Carigradom in arabsko Kordovo 3. največje mesto v Evropi)

BOGASTVO SE STEKA V BENETKE

- osnova za bogatenje beneške elite so bili privilegiji
 - Benečani so si jih prislužili v Bizancu v zameno za pomorsko vojaško pomoč opešanemu cesarstvu
- istrskim in dalmatinskim mestom so vsilili zanje ugodne gospodarske in politične sporazume
- **IV. križarski pohod**
 - z njim povezana izjemna rast beneške pomorske pomoči
 - končal l. 1204 z neuspehom in razkosanjem bizantinskega cesarstva – Benečani zahtevali največ plena
 - zasedli so strateško pomembne kraje v Egejskem in Jadranskem morju – postali izključni trgovski posredniki
- v 15. stol. so se Benetkam »v zaščito« začela predajati številna mesta s podeželjem – pridobili še kopensko zaledje
- mesto se je tako iz pomorske sile prelevilo v središče države, ki je bila med največjimi in najmočnejšimi v Italiji

RAZVOJ ORGANOV OBLASTI

- dožu in tribunom so se z gospodarskim vzponom v 11. in 12. stol. pri vladanju pridružile najuspešnejše beneške rodbine
- pri odločanju so izpodrinile ljudsko skupščino
- postale so **beneško plemstvo** združeno v **veliki svet**
 - članstvo velikega sveta je postalo merilo, kdo je plemič in kdo ne
 - samo plemiči so imeli pravico sodelovati v političnem življenju skupnosti in voliti doža
 - dož je lahko bil le beneški plemič
- neplemenito prebivalstvo ni imelo pristopa v najvišje organe oblasti
 - najpomembnejši in najvplivnejši med njimi so pomembne položaje dosegali lahko le v okviru **verskih bratovščin** (podobna družbena vloga kot cehi v mestih v notranjosti)
- pod vplivom humanistov in renesančnih tokov se je beneško plemstvo imelo za naslednike rimskega plemstva – **patricije**, svojo skupnost pa za **republiko**
- antična rimska republika je bila njihov politični ideal
 - v nasprotju z monarhijo so v republiki bili vsi enaki
 - enakost je veljala le za politično dejavne med njimi, za plemstvo – ki je bilo po lastnih državnih teorijah edino poklicano vladati
 - ljudske vstaje bi tako bile upor proti naravnemu družbenemu redu – so jih zatrli

- širitev ozemlja in krepitev republikanske ureditve sta prinašali krepitev republikanskih organov oblasti, senata in raznih svetov
- doževa oblast postala omejena na reprezentančno vlogo
- posebej so pazili, da se katera od plemiških rodbin ne bi na doževem prestolu obdržala dinastično
- volitve doža in članov pol. organov so potekale po zapletenih postopkih - želeli preprečiti zlorabe, korupcijo in zarote

KONKURENCA

- Genova, Pisa in Amalfi so postala samostojne močne pomorske sile, mestne države z domačo vojaško elito in doži na čelu
- na kopnem se najbolj razvijejo Firenze (tekstilna proizvodnja) in Milano (orožarska proizvodnja)
- tudi v teh mestih so se krepili republikanski organi oblasti in so pod zaščito jemala manjša središča s podeželjem
- kljub temu je le Benetkam uspelo ohraniti republikansko ureditev globoko v novi vek

MECENI, VOJAKI IN DIPLOMATI

- spore med mestnimi državami, ki nad seboj niso priznavale nadoblasti, je bilo mogoče rešiti le s silo
- z davčnimi prihodki in državnimi posojili so države oborožile najemniške vojske in najemniške vojaške poveljnike - **kondotjerji**
- z vojnami so se med mestnimi državami vzpostavljala zavezništva, z njimi mreža ovaduhov in za tem še mreža diplomantov
- komuniciranje med njihovimi organi oblasti je potekalo prek diplomatskih misij
- do začetka 16. stol. je imela vsaka ita. država svojega predstavnika pri nasprotnikih (ti so bili vzgajani v državnike in imeli odlično humanistično izobrazbo)